

تغییرات نگرشی نسل سوم انقلاب در زمینه مقبولیت نظام سیاسی: بررسی چهار پیمایش ملی در دهه ۱۳۸۰

کاووس سیدامامی*

علی قادری**

چکیده

با توجه به جمعیت جوان کشور، سنجش نگرش مردم در زمینه مقبولیت نظام سیاسی مورد توجه جدی حاکمان می باشد. برای سنجش میزان مقبولیت سیاسی در این تحقیق تلاش کردیم با استفاده از ۴ پیمایش ملی انجام شده در دهه ۱۳۸۰، گویه هایی که می توانستند در سنجش این مفهوم تاثیر گذار باشند استخراج و سپس با همسان سازی سنجها، روند تغییرات نگرشی جوانان را در طول دهه ۱۳۸۰ مشخص کنیم. به این منظور، مفهوم مقبولیت سیاسی را به دو مقوله «توجیه پذیری» و «قانونی بودن» تقسیم نموده و گویه هایی که معرف هر کدام از این مقوله ها بودند استخراج شدند و در نهایت روند تغییرات نگرشی در زمینه مقبولیت سیاسی در دهه ۱۳۸۰ ترسیم شد. در این تحقیق از تحلیل ثانویه داده های به دست آمده از پیمایشهای ملی استفاده شده است. نتایج تحقیق نشان می دهد که تغییرات مقبولیت سیاسی در دهه ۱۳۸۰ به طور کلی در وضعیت نسبتا مطلوبی بوده است. این روند در ابتدا تا اواسط دهه ۱۳۸۰ رو به رشد بوده اما از اواسط تا اواخر دهه مذکور رو به کاهش بوده است. در خاتمه مهمترین عوامل کاهش دهنده مشروعیت نظام در دهه مذکور توضیح داده شده است.

کلیدواژه ها: مقبولیت سیاسی، جوانان، تغییرات نگرشی، جامعه شناسی سیاسی

---

*استاد، دانشکده معارف اسلامی و علوم سیاسی دانشگاه امام صادق (ع) seyedemami@isu.ac.ir

**دانشجوی دکتری سیاستگذاری فرهنگی پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی

alighaderi1973@gmail.com

تاریخ دریافت: ۱۳۹۵/۱۰/۱۹، تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶/۲/۱۸

۱. مقدمه

یکی از مفاهیم کلیدی در علم سیاست و جامعه‌شناسی سیاسی که همیشه مورد توجه سیاستمداران و تصمیم‌گیرندگان سیاسی بوده، میزان محبوبیت حکومت و پذیرش آن در میان مردم بوده است. که به ادعای بسیاری از جامعه‌شناسان سیاسی، پویایی و تداوم یک حکومت وابسته به آن است. مقبولیت^۱ حکومت به لحاظ جامعه‌شناختی بر میزان پذیرش اجتماعی نظام سیاسی از سوی مردم و این که مردم تا چه حد حق اعمال حاکمیت از سوی حکومت را بر خودشان مقبول می‌دانند دلالت دارد.

با توجه به اهمیت این مفهوم و تغییرات سریع و تحولات عمیق در حوزه نگرش‌های سیاسی جامعه و به ویژه جوانان، بررسی تغییرات نگرشی افراد در یک جامعه به عنوان یکی از مهمترین عوامل تعیین کننده جهت‌گیری رفتار آنان و تلاش به منظور تاثیرگذاری بر سمت و سوی این نگرش‌ها در دستور کار دولت‌ها و کارگزاران سیاسی قرار دارد. بنابراین رهگیری و پیگیری مستمر تحولات و تغییرات نگرشی از یکسو مورد علاقه نظریه‌پردازان و محققان و از طرف دیگر مورد توجه کارگزاران نظام سیاسی بوده است. پژوهشگران علوم اجتماعی با انگیزه‌های آکادمیک و علمی به منظور شناخت قانونمندی‌های پیچیده اجتماعی به این گونه مطالعات روی می‌آورند و می‌کوشند با شناخت عوامل موثر بر دگرگونی‌های اجتماعی بتوانند روند و سمت و سوی تغییرات را پیش‌بینی کنند. در این بین در کشور ما که سیاست مبتنی بر اصول و چارچوب‌های ایدئولوژیک است شناخت روند تغییرات نگرشی نسل سوم که مدیران و مسئولان آینده خواهند بود، به ویژه در حوزه مقبولیت نظام سیاسی، اهمیت زیادی دارد. شناخت این روند به ما کمک می‌کند که با برنامه‌ریزی درست، منطقی و علمی چالش‌ها و آسیب‌های احتمالی سیاسی و اجتماعی و امنیتی را کاهش دهیم.

با توجه به ملاحظات فوق، در پژوهش حاضر تلاش گردیده مقوله مقبولیت سیاسی و روند تغییر آن در نسل سوم با مراجعه به پیمایش‌های موجود مورد مطالعه قرار گیرد. ارزیابی و مقایسه یافته‌های پژوهش‌های انجام شده در طول دهه ۱۳۸۰ به ما کمک خواهد کرد تا با ارائه تصویری روشن از تغییرات نگرشی صورت گرفته در این دهه در حوزه مشروعیت نظام سیاسی، چشم‌اندازی از روندهای احتمالی آینده به دست‌آوریم. همچنین به ما این امکان را خواهد داد که طوری برنامه‌ریزی کنیم که بر مولفه‌های مقوم مشروعیت مدام افزوده شود و عوامل کاهش مشروعیت سیاسی پس از بازشناسی به تدریج کاهش یابند و به حداقل برسند.

۲. پیشینه تحقیق

در بررسی‌های به عمل آمده، تحقیقی در رابطه با بررسی روند تغییرات نگرشی در حوزه مقبولیت سیاسی در کشور انجام نشده بیشتر تحقیقات به بررسی رابطه بین متغیرهایی می‌پردازند که بر مشروعیت تأثیر می‌گذارند.

آقا حسینی و دیگران (۱۳۹۲) در تحقیقی تحت عنوان "بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و مشروعیت نظام سیاسی" در بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و مشروعیت نظام سیاسی به مطالعه موردی ۲۰۰ نفر از دانشجویان دانشگاه اصفهان از طریق پرسشنامه می‌پردازد. در این تحقیق تلاش شده به رابطه بین سرمایه اجتماعی و مشروعیت سیاسی پرداخته شود. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد بین سرمایه اجتماعی و مشروعیت قانونی و کاریزماتیک رابطه معناداری وجود دارد اما بین مشروعیت سنتی و سرمایه اجتماعی رابطه معناداری وجود ندارد.

در تحقیق دیگری که توسط مسعودنیا و دیگران (۱۳۸۸) با عنوان "تأثیر آگاهی‌های سیاسی دانشجویان بر تغییر نگرش آنها نسبت به مشروعیت سیاسی نظام سیاسی" به بررسی این سوال پرداخته است که افزایش آگاهی‌های سیاسی دانشجویان چه تأثیری بر تلقی آنها از مشروعیت سیاسی داشته است. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که بین در متغیر آگاهی سیاسی و مشروعیت سیاسی رابطه معناداری وجود دارد.

پوریان و درفشان (۱۳۹۲) در تحقیقی تحت عنوان "مشروعیت، ثبات سیاسی و امنیت در ایران" که از طریق روش دلفی انجام شده با مراجعه به ۲۰ نفر از اساتید علوم سیاسی و اخذ نظرات آنها تلاش می‌کند تا تأثیر ۳ متغیر "توانایی ایجاد و حفظ اعتقاد به نظام" و "رابطه مردم و حاکمیت" و "اعتماد مردم به نهادهای حکومتی" را با مشروعیت سیاسی سنجش نماید. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که هر یک از سه متغیر فوق به ترتیب ۸۵ و ۱۰۰ و ۸۵ بر روی مشروعیت سیاسی تأثیرگذارند.

قائدی (۱۳۸۳) در تحقیق "مشروعیت و کارآمدی نظام سیاسی" تلاش می‌کند ضمن تعریف مشروعیت سیاسی از دیدگاه نظریه پردازان مختلف به تبیین رابطه قدرت و اقتدار و کارآمدی نظام سیاسی با مشروعیت بپردازد. در این تحقیق با اشاره به نظریه دیوید بیتهم به سه سطح مشروعیت شامل ۱- سطح اول میزان سازگاری و انطباق نظام سیاسی با قواعد و قوانین ۲- سطح دوم میزان توجیه سازی‌های ناشی از باورها ۳- سطح سوم به میزان ابراز رضایت از اعمال و اقدامات اشاره و هر یک تبیین شود.

تحقیقات انجام شده در کشور بیشتر به توصیف داده‌ها و رابطه بین متغیرهای مختلف با مشروعیت پرداخته شده است در این تحقیقات تعریف مشروعیت به معنای اصطلاحی آن در ادبیات غرب و مترادف با مقبولیت به کار رفته است. در این تحقیق انتظار می‌رود با گردآوری و تجمیع اطلاعات موجود در زمینه موضوع پژوهش، محقق محترم بتواند تصویری روشن و دقیق از تغییرات نگرشی در نسل سوم انقلاب در زمینه چهار مقوله مورد نظر ارائه دهد و اطلاعات پراکنده درباره این موضوع را به طور سنجیده و دقیق به مرحله تحلیل و تفسیر برساند. مهمترین دستاورد و نوآوری این پژوهش تهیه سندی است که با ابتناء به آن سیاستگذاران فرهنگی خواهند توانست به نحو اصولی و علمی تغییرات نگرشی جوانان در رابطه با مقبولیت سیاسی نظام را فهم نموده و بر مبنای آن تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی نمایند.

۳. مفاهیم و بحث نظری

مقبولیت (Legitimacy) مقوله‌ای ارزشی است و تابع همخوانی میان ارزش‌های نهادینه شده در فرهنگ سیاسی مردم و ارزش‌های نظام سیاسی، و همچنین تابع میزان کارآمدی نظام در برآوردن کارویژه‌های حکومتی است. مقبولیت در قالب التزام و تعهد به نظام سیاسی، اعتقاد داشتن به کارایی نظام سیاسی برای اداره امور جامعه و حل مشکلات و عدم تمایل به تغییر نظام سیاسی بروز می‌کند. مقبولیت سیاسی تضمین‌کننده تداوم کل نظام سیاسی است. در یک نظام سیاسی برخوردار از مقبولیت سیاسی در صورتی که نارضایتی‌هایی در شهروندان بروز یابد، هر چند هم که پدیده باشد، در نهایت به فشار برای تغییرات اصلاحی یا جابه‌جا شدن قدرت در میان احزاب قانونی منجر می‌شود و کل نظام سیاسی در معرض دگرگونی یا تغییر ماهیت قرار نمی‌گیرد. مردم در یک نظام سیاسی که آن را مقبول می‌پندارند به لحاظ عاطفی حس تعلق و تعهد سیاسی در برابر حکومت دارند؛ و به لحاظ عقلانی نیز حقانیت قواعد بازی سیاسی را می‌پذیرند. پذیرش قواعد در نهایت سبب خیر عمومی و مانع بحران‌های سیاسی فراگیری که به تغییر نظام سیاسی بیانجامد می‌شود. بدین ترتیب، می‌توان انتظار داشت که هر نظام سیاسی که مقبولیت داشته باشد با سطح بالایی از حمایت توده از ساختار و قواعد بازی سیاسی (قانون اساسی) روبه‌رو شود (Dogan, 1992: 115). در واقع مقبولیت مفهومی است که بر پایه آن می‌توان دید که چگونه یا چه زمانی مردم از یک حکومت یا سیاستهای آن، یا از یک سازمان اطاعت می‌کنند و به آن احترام می‌گذارند و تبعیت از

آن را پیشه می‌کنند. یا این‌که چرا و چه زمانی شورش می‌کنند یا از اطاعت از فرامین حکومتی سرپیچی می‌کنند (STRYBER,2001:8704).

بلاتر مقبولیت را این‌گونه تعریف می‌کند: «پذیرش عمومی رژیم حاکم و سیستم حکومتی» (Blatter,2007:518) اگر مردم باور داشته باشند که احکام و قوانین سیاسی موجود شایسته و درخور اطاعت است این دستورات مشروع تلقی خواهند شد. محققان تلاش می‌کنند از طریق نظرسنجی و دیگر روش‌های موجود تجربی مقبولیت سیاسی را سنجش کنند. اگر چه اندازه‌گیری مقبولیت ساده نیست، اما در پژوهش‌های تجربی تلاش می‌شود تا میزان پذیرش عمومی یک نظام سیاسی اندازه‌گیری شود (Blatter,2007:519). در دولتهای مدرن به نظر می‌رسد مقبولیت سیاستهای دولت در مقررات و رویه‌هایی قرار دارد که رعایت آنها از سوی اولیای سیاسی باعث می‌شود تا شهروندان نیز متعهد به اطاعت از قوانین و تصمیمات دولت شوند. در عین حال مقبولیت مقررات و رویه‌ها منوط به این است که شهروندان به این نتیجه رسیده باشند که رعایت مقررات از سوی کارگزاران دولت به رفاه عمومی و فردی آنان کمک می‌کند. بنابراین مقبولیت مقررات و رویه‌های مشروعیت‌بخش نه در حوزه مقررات بلکه در توقع شهروندان راجع به کارایی این مقررات قرار دارد (حافظ‌نیا و همکاران، ۱۳۸۵: ۴۵).

اساساً در دیدگاه‌های معاصر مقبولیت در ۳ زمینه مورد بررسی قرار گرفته است.

۱. به عنوان جهت‌گیری شناختی (Cognitive Orientation) به یک رشته قوانین الزام‌آور برای فعالیتهای سیاسی و قانونی و نیز به حاکمان و نهادها
۲. به عنوان موافقت‌نگرشی با آن قواعد،
۳. نشان دادن رفتار موافق با قواعد مذکور.

در واقع افرادی مثل تایلر Tyler لیپست Lipset و اشنایدر Schneider معتقدند که بخش مهمی از مقبولیت به یک مکانیسم هنجاری برمی‌گردد که عبارت است از درونی‌کردن باور به درستی کنشها و اقدامات سیاسی مقامات مسئول یا نهادهای سیاسی موجود در جامعه، که نتیجه آن تعهد درونی به اطاعت از فرامین حکومتی خواهد بود (STRYBER,2001:8701).

در نوشتگان نظری عالمان سیاسی غربی، مقبولیت ارتباط تنگاتنگی با باور به شایستگی و اثربخشی دارد. دوگان می‌گوید اگر مردم معتقد باشند که سازمانهای موجود از نظر اخلاقی شایسته هستند، پس این سازمانها مشروع قلمداد می‌شوند (Dogan,1992:116). اعتقاد به این مسئله که، علی‌رغم کمبودها و نارسایی‌ها، نظام سیاسی کنونی از هر

حکومت دیگری بهتر است و در نتیجه باید از آن اطاعت کرد جوهره مقبولیت را تشکیل می‌دهد.

دوگان بین مقبولیت و اعتماد تمایز قائل می‌شود. او یک افسر پلیس را مثال می‌زند. این مسئله که یک افسر پلیس به دلیل اینکه دستور او درست است باید اطاعت شود اشاره به مقبولیت این پلیس دارد، اما اگر این پلیس دستوراتی اشتباه داد یا سابقه خوبی به عنوان یک فرد در میان مردم نداشت ممکن است مردم به او اعتماد نکنند، یا در صورت بروز خطایی که ناشی از دستور غلط اوست به مقامات بالا شکایت کنند. اما فعلاً دستور او باید اطاعت شود. این نشان از مقبولیت بدون اعتماد دارد. البته از نظر دوگان میزان مقبولیت با اعتماد به سازمانها و ارگانهای سیاسی در ارتباط مستقیم است. اگر چه اعتماد یا عدم اعتماد به یک ارگان قابل تعمیم به کل نیست (دوگان، ۱۹۹۲: ۱۲۲-۱۲۱).

ماکس وبر یکی از مهمترین افرادی است که به تعریف مفهوم مقبولیت می‌پردازد و مقبولیت را نوعی موافقت با یک نظام و نهایتاً اطاعت از فرامین آن حکومت می‌داند. او این مقبولیت را نیازمند وجود باوری گسترده در میان حکومت شونده‌گان می‌داند. قدرت حاکم هنگامی که از سوی مردم محقق و مشروع دانسته شد، به گفته‌ی وبر، تبدیل به «اقتدار» (Authority) می‌شود. هابرماس معتقد است که مقبولیت برای هر سیستم سیاسی از طریق پذیرش معیارهای سیاسی - اجتماعی پذیرفته شده به وسیله جامعه به دست می‌آید و بدین ترتیب در حالی که جامعه فعالیت‌های انجام شده به وسیله حکومت را پذیرفته، حمایت لازم را نیز برای حکومت فراهم می‌کند (مرکز افکارسنجی، ۱۳۸۵: ۴۵). مقبولیت از دو محور اساسی برخوردار است: باور و اعتقاد به قدرت حاکم و دیگری تعهد و الزام ناشی از آن. مقبول بودن یک نظام سیاسی یعنی اینکه آن نظام مبین اراده عمومی است و توانایی ایجاد و حفظ این اعتقاد را دارد که نهادهای سیاسی موجود مناسبترین نهادها برای جامعه هستند (پوریان و درفشان، ۱۳۹۲: ۶۴).

۴. رابطه کارآمدی و مقبولیت

بسیاری از نظریه پردازان به این نکته تاکید دارند که حکومت زمانی مقبول است که بتواند میزانی از کارایی را ارائه دهد. به عنوان مثال به عقیده رابرت دال «وقتی حکومتی مقبولیت دارد که مردم تحت فرمان بر این اعتقاد باشند که ساختارها، عملکردها، اقدامات، تصمیمات، سیاستها، مقامات و رهبران یک حکومت از شایستگی، درستکاری

یا خیر اخلاقی و از حق صدور قواعد الزام آور برخوردارند (دال، ۱۳۶۴: ۷۰). لیپست Lipset احتمالاً اولین شخصی بود که به طور اخص رابطه بین مقبولیت و کارایی را تجزیه و تحلیل کرد و اظهار داشت که ثبات یک رژیم به رابطه بین این دو مفهوم بستگی دارد. او کارآمدی را به عنوان عملکرد واقعی حکومت معرفی می‌کند و اعلام می‌دارد که زمانی که شهروندان با عدم کارایی مانند یک کساد اقتصادی مواجه می‌شوند، از مقبولیت سیاسی حاکمان در ذهنشان کاسته می‌شود (Dogan, 1992: 123). به طور کلی، در میان بسیاری از کارکردگرایان این اعتقاد وجود دارد که یک نظام سیاسی زمانی از مقبولیت برخوردار است که وظایف و کارکردهای خویش را به درستی انجام دهد. در کل، نظام سیاسی زمانی مقبولیت دارد که مردم: ۱- باور داشته باشند که قانون اساسی و سایر قوانین موجود حقانیت دارند ۲- ترکیب کلی نظام سیاسی و شیوه عمل را در جهت تحقق منافع عمومی و ملی بدانند ۳- نسبت به نظام سیاسی ابراز علاقه و وفاداری کنند ۴- خود را نسبت به سرنوشت نظام سیاسی مسئول و حمایت از آن را وظیفه بدانند (مرکز افکارسنجی، ۱۳۸۵: ۴۳).

با توجه به دیدگاه‌های فوق، جهت سنجش مقبولیت نظام سیاسی شاخصها و گویه‌های مشترک وجود دارد که در پیمایشهای مورد بررسی در این مقاله این گویه‌ها سنجش شده است. لذا در این مقاله به منظور مفهوم سازی مقبولیت سیاسی و مشخص کردن دقیق گویه‌های مقبولیت سیاسی در پیمایشهای مورد بررسی از جدول ارائه شده توسط بروس گیلی (Bruce Gilley) استفاده کرده ایم.

با توجه به بهره‌گیری ما در این پژوهش از روش سنجش مقبولیت سیاسی بروس گیلی، اشاره ای کوتاه به فرازهایی از برداشت او از مفهوم مقبولیت سیاسی خواهیم داشت. از نظر گیلی، مقبولیت سیاسی (Political Legitimacy) عامل تعیین‌کننده اصلی ساختار و عملکرد دولتها است (Gilley, 2006: 499). او معتقد است یک تصور عمومی وجود دارد که حکومت‌های فاقد مقبولیت مجبور هستند انرژی زیادی را برای اعمال حاکمیتشان به منظور کاهش تبعات مربوط به براندازی و فروپاشی صرف کنند. از دید او، قضاوت شهروندان راجع به حاکمیت سیاسی و دیدگاه‌های ذهنی آنها در رابطه با قدرت سیاسی مبنای مقبولیت محسوب می‌شود. (گیلی، ۲۰۰۶: ۵۰۱). گیلی به منظور اندازه‌گیری کمی مقبولیت سیاسی، مفهوم مذکور را به سه مؤلفه تقسیم می‌کند: دیدگاه‌های حاکمی از قانونی بودن نظام سیاسی (Views Of Legality)، دیدگاه‌های مرتبط با

۷۲ تغییرات نگرشی نسل سوم انقلاب در زمینه مقبولیت ...

توجیه پذیری آن حاکمیت (Views Of Justification)، و اعمال و کنش‌های حاکی از پذیرش (Acts Of Consent) مقبولیت نظام مذکور. شاخص‌های مربوط به اندازه‌گیری مقبولیت در جدول شماره ۱ ارائه شده است.

جدول شماره ۱: شاخص‌های مقبولیت از دیدگاه بروس گیلی (Gilley,2006:505)

اعمال حاکی از رضایت	توجیه پذیری	قانونی بودن	
	۱-نظرسنجی‌های مربوط به حمایت از نظام سیاسی، اعتماد سیاسی و غیره ۲-دیدگاه‌های مربوط به اثربخشی نهادهای سیاسی (views of effectiveness of political institutions) ۴-محبوبیت طرز حکومت (رهبران و احزاب)	۱-نظرسنجی نگرشی راجع به قانونی بودن ۲-نظرسنجی نگرشی راجع به فساد ۳-پذیرش انتخابات یا احکام انقلابی ۴-دیدگاه‌های مربوط به پلیس، قضات و کارمندان دولت	نگرش‌ها (Attitudes)
۱-انتخابات و رای دهی ۲-جذب نیروی نظامی و استفاده از سربازان مزدور ۳-پرداخت مالیات/اتکا به وام‌های خارجی یا مالیات به صادرات منابع ۴-بسیج مردمی در کشورهای اقتدارگرا	۱-خشونت سیاسی ۲-اندازه و حجم پلیس امنیت داخلی ۳-زندانیان سیاسی ۴-جنبش‌های ضد نظام / تجزیه طلبی / جنگ داخلی ۵-مهاجرت توده‌ها ۶-سطح جرم و جنایت	۱-تظاهرات و جنبش‌های اجتماعی فراتر از موضوعات حقوقی و قانون اساسی ۲-اهمیت قوانین یا قانون اساسی در زندگی سیاسی ۳-ایجاد ناهنجاری در طول انتخابات .	عملکردها (Actions)

۵. مدل مفهومی

از مجموعه نظرات فوق و با بررسی پیمایش‌های موجود در دهه ۱۳۸۰ برای بررسی دقیق، مفهوم مقبولیت را با استفاده از مدل بروس گیلی به دو بخش قانونی بودن و توجیه پذیری تقسیم بندی می‌کنیم. مدل بروس گیلی دارای سه مؤلفه است اما به دلیل نبود اطلاعات و داده‌های مربوط به اعمال حاکی از رضایت و نیز وجوه عملکردی دو مؤلفه دیگر، از گنجاندن مؤلفه مذکور و ابعاد عملکردی مقبولیت در مدل صرفنظر می‌کنیم. هر یک از این دو مولفه دارای شاخصهایی است که مشخص شدن آن می-

تواند راهگشای ما در تحلیل داده‌های مربوط به مفهوم مقبولیت باشد. گیلی توجیه پذیری (Views Of Justification) را از دیدگاه بیتهم (Beetham) این گونه تعریف می‌کند: چارچوبی مشترک از باورها در میان حاکمان و حکومت شوندگان در رابطه با قدرت (Gilley,2006:503). از نظر او ارزیابی شهروندان از اخلاقی بودن دولت، پیروی از اصول و ارزشهای مشترک بین مردم و حکومت، باور درونی به درستی اقدامات و عملکردها و اثربخشی نهادها و مؤسسات سیاسی، محبوبیت طرز حکومت، وفاداری نسبت به نظام سیاسی و سطح جرم و جنایت از شاخصهای مهم توجیه پذیری محسوب می‌شود. قانونی بودن (Views Of Legality) باور و اعتقاد شهروندان به حق بودن و قانونی بودن نظام سیاسی است. وی اعتقاد و باور به اجرای فرامین حکومتی، حمایت از نظام سیاسی و اصول و معیارهای اساسی یک نظام سیاسی و قانون اساسی را از شاخصهای قانونی بودن می‌داند.

باتوجه به موارد فوق، مدل مفهومی ما طبق جدول زیر ارائه می‌گردد:

جدول شماره ۲: مدل مفهومی مولفه‌ها و شاخصهای مفهوم مقبولیت سیاسی

شاخصه‌ها	مولفه‌ها	مقبولیت سیاسی
باور و اعتقاد به حق بودن و قانونی بودن نظام سیاسی	قانونی بودن	
اعتقاد و باور به اجرای فرامین حکومتی و انتخاباتی		
حمایت از نظام سیاسی		
حمایت از اصول و معیارهای اساسی یک نظام و قانون اساسی		
پذیرش احکام انقلابی		
نظر شهروندان راجع فساد		
نظرات راجع به قضات، پلیس، و کارمندان دولت		
ارزیابی شهروندان از اخلاقی بودن دولت	توجیه پذیری	
پیروی از اصول و ارزشهای مشترک بین مردم و حکومت		
باور درونی به درستی اقدامات و عملکردها و اثربخشی نهادها و مؤسسات سیاسی		
محبوبیت طرز حکومت		
وفاداری نسبت به نظام سیاسی		
سطح جرم و جنایت		

۶. روش تحقیق

جهت سنجش مقبولیت نظام سیاسی در نسل سوم در دهه ۱۳۸۰ شمسی پیمایشهای موجود که در قالب پژوهش ملی یا منطقه‌ای انجام گردیده بود مورد بررسی کامل قرار گرفت. سپس لیستی شامل عنوان پژوهش، سال اجرا، گستره پژوهش، مجری و عناوین پرداخته شده به آن تهیه گردید. پس از آن با توجه به این که هدف ما بررسی نگرش نسل سوم در گستره کل کشور بود پیمایشهای منطقه‌ای و محلی که در قالب پایان نامه-ها و کتابها و گزارشهای پژوهشی چاپ شده بود کنار گذاشته شد. البته در این مرحله تلاش گردید تا درباره ادبیات تحقیق، روش‌های تحقیق، شیوه نمونه‌گیری، نحوه تعیین پایانی و روایی این تحقیقات در فرآیند تحقیق بررسی‌های لازم به عمل آید تا بتوان در حد مناسبی از اعتبار آن پژوهش‌ها اطمینان حاصل کنیم. نهایتاً پس از بررسی‌های لازم ۴ پیمایش دهه ۱۳۸۰ را که بیشترین ارتباط مفهومی را با مفهوم مقبولیت سیاسی داشتند و به لحاظ معیارهای پژوهشی قابل قبول بودند گزینش کردیم.

این ۴ پیمایش عبارتند از:

الف- پیمایش وضعیت و نگرش جوانان ایران ۱۴ تا ۲۹ سال که در سال ۱۳۸۰ در ۲۸ استان کشور با نمونه آماری ۳۴۵۲۱ نفر توسط سازمان ملی جوانان انجام شده است (سازمان ملی جوانان، ۱۳۸۰). روایی سازه، روایی محتوا و روایی صوری نیز به دست آمده و برای پایایی از آلفای کرونباخ، روش دو نیمه کردن ریچاردسون و روش آزمون معادل و روش آزمون معادل دقیق استفاده شده است. از این پیمایش تعداد ۱۴ سوال برای توجیه پذیری و ۱۶ سوال برای قانونی بودن استفاده شده است.

ب- پیمایش وضعیت و نگرش مسائل جوانان ۱۴ تا ۲۹ سال سراسر ایران که در خرداد ماه سال ۱۳۸۱ انجام شد (سازمان ملی جوانان: ۱۳۸۲). نمونه آماری این پیمایش ۷۵۳۱۰ نفر است. برای آزمون روایی این تحقق از تجارب پیمایشهای قبلی، رایزنی مستمر با اساتیدی که در این مورد دانش و تجربه کافی دارند، و همچنین انجام پیمایش بر روی یک گروه پایلوت ۴۵۰۰ نفری از جوانان و انجام تحلیل‌های آماری استفاده شده است. در رابطه با تعیین پایایی از روش‌های آلفای کرونباخ، دونیم کردن ریچاردسون، روش آزمون معادل و روش آزمون معادل دقیق بهره گرفته شده است.

برای توجیه پذیری تعداد ۲۸ سوال و قانونی بودن تعداد ۱۲ سوال از پیمایش مذکور در پژوهش حاضر استفاده شد.

ج- پیمایش ملی ارزش‌ها، نگرش‌ها و رفتار سیاسی جوانان که در سال ۱۳۸۵ با نمونه معرفی از جوانان ۱۵ تا ۲۹ سال انجام شده است (تاج مزینانی، ۱۳۸۵). پیمایش در سه سطح مراکز استانها، شهرهای غیر مرکز استان و روستاها با نمونه‌ای ۴۵۰۰ نفری صورت گرفته است. برای سنجش اعتبار پرسشنامه از تکنیکهای اعتبار صوری استفاده شده و سپس با استفاده از تحلیل عاملی، اعتبار سازه نیز تعیین شده است. از این پیمایش تعداد ۲۸ سوال برای توجیه پذیری و ۲۲ سوال برای قانونی بودن انتخاب شد.

د- پیمایش وضعیت عمومی جامعه و عملکرد نهادهای حکومتی که در سال ۱۳۸۹ با اندازه نمونه ۱۷۲۹۳ نفر صورت گرفت (مرکز ملی مطالعات و سنجش افکار عمومی: ۱۳۸۹). در این تحقیق گویه‌هایی مثل عملکرد دولت در حوزه‌های مختلف، صداقت و درستکاری دولتمردان و وزراء و مسئولان جامعه و غیره مورد سنجش قرار گرفته است. از این پیمایش ۱۶ سوال برای توجیه پذیری و ۱۱ سوال برای قانونی بودن انتخاب شد.

لازم به توضیح است که گویه‌های مربوط به مقبولیت سیاسی طبق جدول فوق از هرکدام از پیمایشها استخراج گردید. با توجه با این‌که گویه‌های بررسی شده در پیمایشهای فوق مربوط به سال‌های مختلف بودند و افراد و گروه‌ها و سازمان‌ها مختلفی با روشهای متفاوت و سوالات و گویه‌های مختلف به سنجش نگرش جوانان پرداخته بودند و این‌که هیچ پیمایشی به طور مشخص به سنجش مقبولیت نظام سیاسی نپرداخته بود، به منظور همسان‌سازی داده‌ها در مرحله اول با توجه به تعاریف موجود سعی شد گویه‌هایی که احتمال می‌رفت با مفهوم مقبولیت سیاسی بیشترین ارتباط مفهومی را داشته باشند انتخاب شوند. این گویه‌ها سپس به منظور تعیین اعتبار در اختیار ۴ نفر از متخصصان شامل استاد راهنما و اساتید مشاور و یکی از اساتید دیگری که در این ارتباط فعالیت‌های پژوهشی داشتند قرار گرفت و هر یک از اساتید به میزان ارتباط گویه‌های هر یک از پیمایشها به مفهوم مقبولیت سیاسی نمره‌ای از ۱ تا ۱۰۰ دادند. در مرحله بعد گویه‌هایی که متوسط امتیاز اساتید بالاتر از ۶۰ بوده انتخاب شدند.

جدول شماره ۳: تعداد گویه‌های استفاده شده از پیمایش‌های موجود به تفکیک سال

نام پیمایش	تعداد گویه‌ها	تعداد گویه‌های قانونی بودن	تعداد گویه‌های توجیه پذیری	حجم نمونه
۱. پیمایش وضعیت و نگرش جوانان ایران ۱۴ تا ۲۹ سال که در سال ۱۳۸۰	۱۴	۱۶	۳۰	۳۴۵۲۱ نفر
۲. پیمایش وضعیت و نگرش مسائل جوانان ۱۴ تا ۲۹ سال سراسر ایران ۱۳۸۱	۲۸	۱۲	۴۰	۷۵۳۱۰ نفر
۳. پیمایش ملی ارزش‌ها، نگرش‌ها و رفتار سیاسی جوانان ۱۳۸۵	۲۸	۲۲	۵۰	۴۵۰۰ نفر
۳. پیمایش وضعیت عمومی جامعه و عملکرد نهادهای حکومتی در سال ۱۳۸۹	۱۶	۱۱	۲۷	۱۷۲۹۳ نفر

۷. یک‌دست کردن شاخص‌ها

در گام بعدی به منظور یک دست کردن و قیاس‌پذیری شاخص‌ها، مقیاس به کار رفته برای گویه‌ها یکسان‌سازی شد. به این معنا که از طریق تعیین میانگین وزنی^۲ که معمولاً در طیف لیکرت استفاده می‌گردد امتیاز هر گویه تعیین گردید. در این مرحله با توجه به اینکه اکثریت سوالات از ۵ طیفی لیکرت تشکیل شده بودند سوالات دارای ۴ و ۶ و ۳ طیف از طریق فرمول شرکت IBM^۳ به نمره ۵ طیفی تبدیل گردید تا همسان‌سازی سوالات تکمیل گردد.

۸. تحلیل آماری

تحلیل داده‌ها در دو سطح صورت گرفت. تحلیل سطح اول با بررسی صرف میانگین وزنی انجام گرفت که معمولاً در طیف لیکرت استفاده می‌گردد. و در سطح دوم نیز با به دست آوردن میانگین امتیاز ۴ استاد از طریق فرمول زیر شاخصی به دست آمد.

$$X1 = X \cdot y / 100$$

X1 = شاخص جدید

X = میانگین وزنی گویه‌ها در طیف لیکرت

Y = میانگین امتیاز اساتید

در تحلیل سطح دوم با توجه به اینکه حداقل میانگین اساتید در حد ۶۰ در نظر گرفته شده لذا در فرمول فوق خط مبنا ۱,۸۰^۴ است.

۹. بررسی وضعیت مقایسه‌ای شاخص‌های توجیه‌پذیری و قانونی‌بودن در سال ۱۳۸۰

با بررسی گویه‌های پیمایش سال ۱۳۸۰ و احتساب میانگین وزنی (بدون اعمال ضریب یا تحلیل سطح اول) و (اعمال ضریب یا تحلیل سطح دو) در تحلیل سطح ۱ خط مبنا میانگین وزنی ۳ و در تحلیل سطح خط مبنا ۱,۸ می‌باشد. لذا هریک از میانگین‌های وزنی کمتر از دو عدد فوق به عنوان عامل کاهش دهنده مقبولیت محسوب می‌شود.

جدول ۴: جدول شاخص‌هایی که تاثیر منفی بر مقبولیت در سال ۱۳۸۰ دارند

(بدون اعمال ضریب یا تحلیل سطح اول)

میانگین وزنی	قانونی بودن	میانگین وزنی	توجیه‌پذیری
۲,۱۶۳	عدم تفاوت سطح زندگی مسولین و مردم	۲,۳۹۶	انجام وظیفه نمایندگان مجلس
۲,۲۶۵	زندگی تجملاتی و مرفه مسولین	۲,۷۴۶	قوه قضاییه در پی تامین آزادی
۲,۳۲۹	عدم تبعیض مسولین دولتی در رابطه با نزدیکان	۲,۹۸۶	قوانین مجلس در پی رفع محرومیت
۲,۵۷۱	عمل به وعده توسط مسولین	۲,۹۹۰	عملکرد دولت در تامین حقوق قانونی مردم
۲,۶۳۰	صداقت مسولان در بیان عملکرد		
۲,۶۷۶	اهمیت به نظرات جوانان توسط مسولین		
۲,۷۳۷	آشنایی نمایندگان مجلس با مشکلات مردم		
۲,۸۷۹	تلاش مسولان در جهت پیشرفت کشور		

۷۸ تغییرات نگرشی نسل سوم انقلاب در زمینه مقبولیت ...

جدول ۵: جدول شاخص‌هایی که تاثیر منفی بر مشروعیت در سال ۱۳۸۰ دارند
(با اعمال ضریب یا تحلیل سطح دوم)

میانگین وزنی	قانونی بودن	میانگین وزنی	توجیه پذیری	
۱,۵۱۴	عدم تفاوت سطح زندگی مسولین دولتی و مردم	-۱	۱/۷۰۹	قوانین مجلس در پی رفع محرومیت
۱,۵۸۵	زندگی تجملاتی و مرفه مسولین دولتی	-۲	۱,۵۵۷	انجام وظیفه نمایندگان مجلس
۱,۶۰۲	عدم تبعیض مسولین در رابطه با نزدیکان	-۳	۱,۹۵۶	قوه قضاییه در پی تامین آزادی
۱,۷۴۲	صداقت مسولان در بیان عملکرد	-۴		
۱,۷۷۳	اهمیت به نظرات جوانان توسط مسولین	-۵		
۱,۸۰۰	عمل به وعده توسط مسولین	-۶		
۱,۸۱۳	آشنایی نمایندگان مجلس با مشکلات مردم	-۷		

۹-۱. تحلیل داده‌ها وضعیت مقایسه‌ای شاخص‌های توجیه‌پذیری و قانونی بودن در سال ۱۳۸۰

با بررسی میانگین وزنی در هر یک از گویه‌های فوق در سال ۱۳۸۰ در هر دو سطح فوق به این نتیجه می‌رسیم که در مولفه توجیه‌پذیری مقبولیت نظام سیاسی، «عملکرد مجلس در زمینه وضع قوانین در جهت رفع محرومیت»، «انجام وظیفه نمایندگی»، «عملکرد قوه قضاییه در تامین آزادی»، و «عملکرد نظام سیاسی در تامین حقوق مردم» دارای بیشترین تاثیر در کاهش مقبولیت در سال ۱۳۸۰ بوده است. در مولفه قانونی بودن، «عملکرد مسولین در تفاوت سطح زندگی با مردم»، «دارا بودن زندگی تجملاتی»، «وجود تبعیض»، «عدم عمل به وعده»، «صداقت»، و «توجه به نظر جوانان» به ترتیب دارای بیشترین تاثیر در کاهش مشروعیت بوده است.

۱۰. بررسی وضعیت مقایسه‌ای شاخص‌های توجیه‌پذیری و قانونی بودن در سال ۱۳۸۱

جدول ۶: جدول شاخصه‌هایی که تاثیر منفی بر مشروعیت در سال ۱۳۸۱ دارند (بدون اعمال ضریب یا تحلیل سطح اول)

میانگین وزنی	قانونی بودن	میانگین وزنی	توجیه پذیری
۲,۳۷۵	قانون نوشته می شود و به آن عمل نمی شود	-۱	۲,۴۵۸ مسولان دولتی و روسای ادارات بیش از آنکه به فکر مردم باشند در فکر منافع خودشان هستند
۲,۷۴۰	دریافت رشوه توسط پلیس	۲	۲,۴۷۴ زیاده‌روی حکومت در کمک به دیگران
۲,۸۶۸	تامین آزادی توسط قوه قضاییه	۳	۲,۹۱۴ عدم اصلاح وضع موجود و نیاز به تغییر اساسی
			۲,۹۱۸ مجمع تشخیص مصلحت نظام نتوانسته است وظایف خود را به خوبی انجام دهد
			۲,۹۹۲ مجلس شورای اسلامی قوانین لازم برای پیشرفت کشور را تصویب نکرده است

جدول ۷: جدول شاخصه‌هایی که تاثیر منفی بر مشروعیت در سال ۱۳۸۱ دارند (با اعمال ضریب یا تحلیل سطح دوم)

میانگین وزنی	قانونی بودن	میانگین وزنی	توجیه پذیری
۲,۳۷۵	قانون نوشته می شود و به آن عمل نمی شود	-۱	۲,۴۵۸ مسولان دولتی و روسای ادارات بیش از آنکه به فکر مردم باشند در فکر منافع خودشان هستند
۲,۷۴۰	دریافت رشوه توسط پلیس	۲	۲,۴۷۴ زیاده روی حکومت در کمک به دیگران
۲,۸۶۸	تامین آزادی توسط قوه قضاییه	۳	۲,۹۱۴ عدم اصلاح وضع موجود و نیاز به تغییر اساسی
			۲,۹۱۸ مجمع تشخیص مصلحت نظام نتوانسته است وظایف خود را به خوبی انجام دهد
			۲,۹۹۲ مجلس شورای اسلامی قوانین لازم برای پیشرفت کشور را تصویب نکرده است

۱۰-۱. تحلیل داده‌های وضعیت مقایسه‌ای شاخص‌های توجیه‌پذیری و قانونی بودن

نتایج پژوهش در وضعیت و نگرش و مسایل جوانان ۱۴ تا ۲۹ ساله ایران ۱۳۸۱ با بررسی میانگین وزنی در هر یک از گویه‌های فوق در سال ۱۳۸۱ به این نتیجه می‌رسیم که در مولفه توجیه‌پذیری مقبولیت نظام سیاسی، «زیاده روی حکومت در کمک به کشورهای دیگر»، «نارضایتی از عملکرد مجمع تشخیص مصلحت نظام»، «نارضایتی از عملکرد مجلس شورای اسلامی» و «به فکر منافع خود بودن مسولان دولتی» دارای بیشترین تاثیر در کاهش مقبولیت بوده است. در مولفه قانونی بودن، «عدم پایبندی به قانون»، «دریافت رشوه توسط پلیس»، و «عدم تامین آزادی توسط پلیس» دارای بیشترین تاثیر را در کاهش مقبولیت داشته است.

۱۱. بررسی وضعیت مقایسه‌ای شاخص‌های توجیه‌پذیری و قانونی بودن در سال ۱۳۸۵

جدول ۸: جدول شاخص‌هایی که تاثیر منفی بر مقبولیت در سال ۱۳۸۵ دارند (بدون اعمال ضریب یا تحلیل سطح اول)

میانگین وزنی	قانونی بودن	میانگین وزنی	توجیه پذیری	
۲,۷۴۹	عدم اعتماد به قضات	۱	۲,۰۶۴	کمک به مردم کشورهای دیگر
۲,۸۲۱	نمایندگان مجلس به فکر منافع شخصی هستند	۲	۲,۹۳۶	رضایت از نظام اداره کشور
۲,۸۲۸	پایمال شدن حقوق مردم در قوه قضاییه	۳	۲,۹۵۷	عملکرد بی طرفانه صدا و سیما
			۲,۹۷۲	تمایل به استفاده از صدا و سیما به جای ماهواره

جدول ۹: جدول شاخص‌هایی که تاثیر منفی بر مشروعیت در سال ۱۳۸۵ دارند (با اعمال ضریب یا تحلیل سطح دوم)

میانگین وزنی	قانونی بودن	میانگین وزنی	توجیه پذیری	
۲,۰۱۰	نمایندگان مجلس به فکر منافع شخصی و جناحی خود هستند	-۱	۱,۶۲۵	باید به جای کمک به مردم دیگر کشورها به مردم ایران رسیدگی شود
۲,۰۳۰	حقوق مردم در قوه قضاییه پایمال می شود	-۲	۱,۹۹۶	عملکرد صدا و سیما طوری است که دیدگاهها و منافع یک جناح خاص را تبلیغ می کند

۱۱-۱. تحلیل داده‌های وضعیت مقایسه‌ای شاخص‌های توجیه‌پذیری و قانونی بودن ارزش‌ها، نگرش‌ها و رفتار سیاسی جوانان ۱۳۸۵

با بررسی میانگین وزنی در هر یک از گویه‌های فوق در سال به این نتیجه می‌رسیم که در مولفه توجیه‌پذیری مقبولیت نظام سیاسی، «کمک به کشورهای دیگر» و «عملکرد جانبدارانه صدا و سیما» دارای بیشترین تاثیر را در کاهش مقبولیت ایفا کرده است. در مولفه قانونی بودن، «عدم رضایت از عملکرد نمایندگان مجلس» و «عدم تامین حقوق مردم در قوه قضائیه» دارای بیشترین تاثیر در کاهش مقبولیت بوده است

۱۲. بررسی وضعیت مقایسه‌ای شاخص‌های توجیه‌پذیری و قانونی بودن در سال ۱۳۸۹

جدول ۱۰: جدول شاخصه‌هایی که تاثیر منفی بر مشروعیت در سال ۱۳۸۹ دارند (بدون اعمال ضریب یا تحلیل سطح اول)

میانگین وزنی	قانونی بودن	میانگین وزنی	توجیه‌پذیری
۲,۲۰۰	۱ وضع جامعه از نظر پارتی بازی	۲,۵۰۰	۱ وضعیت فساد اخلاقی جامعه
۲,۵۶۰	۲ عملکرد قوه قضائیه را از لحاظ رسیدگی سریع و موثر به دعاوی و شکایات	۲,۸۹۰	۲ عمل به وعده توسط نمایندگان مجلس
۲,۵۷۰	۳ وضع جامعه از نظر فساد اداری	۲,۹۶۰	۳ عملکرد قوه قضائیه در کاهش جرایم
۲,۹۵۰	۴ سلامت اداری (نبود رشوه خواری و پارتی بازی) را در شهرداری‌ها	۲,۹۶۰	۴ به کارگیری افراد باتجربه و کاردان در ادارات دولتی
		۳,۰۶۰	۵ عملکرد دولت در مبارزه با فساد اقتصادی

جدول ۱۱: جدول شاخصه‌هایی که تاثیر منفی بر مشروعیت در سال ۱۳۸۹ دارند (با اعمال ضریب یا تحلیل سطح دوم)

میانگین وزنی	قانونی بودن	میانگین وزنی	توجیه‌پذیری
۱,۵۱۲	۱ وضع جامعه از نظر پارتی بازی	۱,۸۰۶	۱ عمل به وعده‌ها توسط نمایندگان مجلس
۱,۷۶۷	۲ وضع جامعه از نظر فساد اداری	۱,۸۷۵	۲ وضع جامعه از نظر فساد اخلاقی
۱,۸۸۸	۳ عملکرد قوه قضائیه را از لحاظ رسیدگی سریع و موثر به دعاوی و شکایات		

۱۲-۱. تحلیل داده‌های وضعیت مقایسه‌ای شاخص‌های توجیه‌پذیری و قانونی

بودن پیمایش وضعیت عمومی جامعه و نهادهای حکومتی ۱۳۸۹

با بررسی میانگین وزنی در هر یک از گویه‌های فوق در سال ۱۳۸۹ به این نتیجه می‌رسیم که در مولفه توجیه‌پذیری، «وجود فساد اخلاقی در جامعه»، «عمل نکردن مسئولان به وعده هایشان» و «نارضایتی از عملکرد قوه قضاییه» دارای بیشترین تاثیر را در کاهش مقبولیت داشته است. در مولفه قانونی بودن، «وجود پارتی بازی در جامعه» ، «وجود وضعیت فساد اداری» و «وجود رشوه‌خواری در ادارات» دارای بیشترین تاثیر در کاهش مقبولیت داشته است.

۱۳. بررسی تغییرات نگرشی نسل سوم انقلاب در زمینه مشروعیت نظام

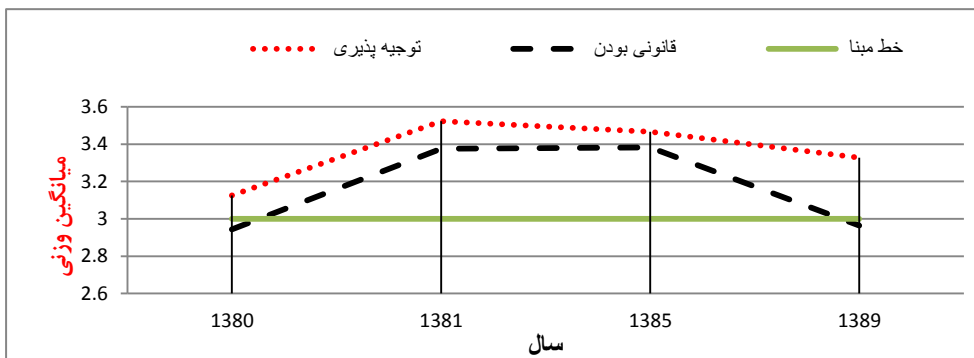
سیاسی در دهه ۱۳۸۰

با بررسی میانگین وزنی در ۴ پیمایش در دهه ۱۳۸۰ در دو حوزه بررسی بدون ضریب و با ضریب امتیاز اساتید، روند مشروعیت در دو حوزه توجیه‌پذیری و قانونی بودن از طریق نمودارهای زیر نشان داده می‌شود

جدول ۱۲: میانگین وزنی مقایسه‌ای توجیه‌پذیری و قانونی بودن در دهه ۱۳۸۰

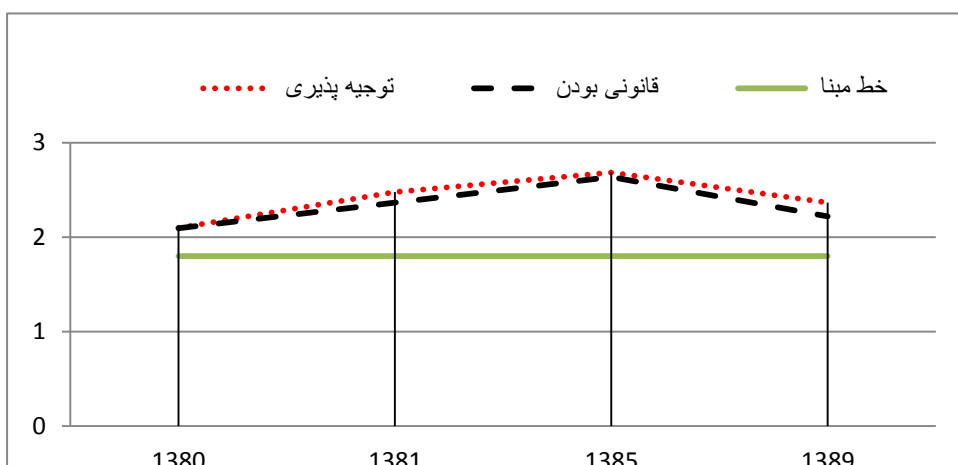
(بدون ضریب امتیاز اساتید)

میانگین وزنی قانونی بودن	میانگین وزنی توجیه‌پذیری	پیمایش	
۲,۹۴۳	۳,۱۲۵	پیمایش وضعیت و نگرش جوانان ایران ۱۳۸۰	۱
۳,۳۷۶	۳,۵۲۳	پژوهش در وضعیت نگرش و مسایل جوانان ۱۴ تا ۲۹ سال ۱۳۸۱	۲
۳,۳۸۳	۳,۴۶۷	ارزشها و نگرشها و رفتار سیاسی جوانان ۱۳۸۵	۳
۲,۹۶۴	۳,۳۲۷	پیمایش وضعیت عمومی جامعه و نهادهای حکومتی ۱۳۸۹	۴

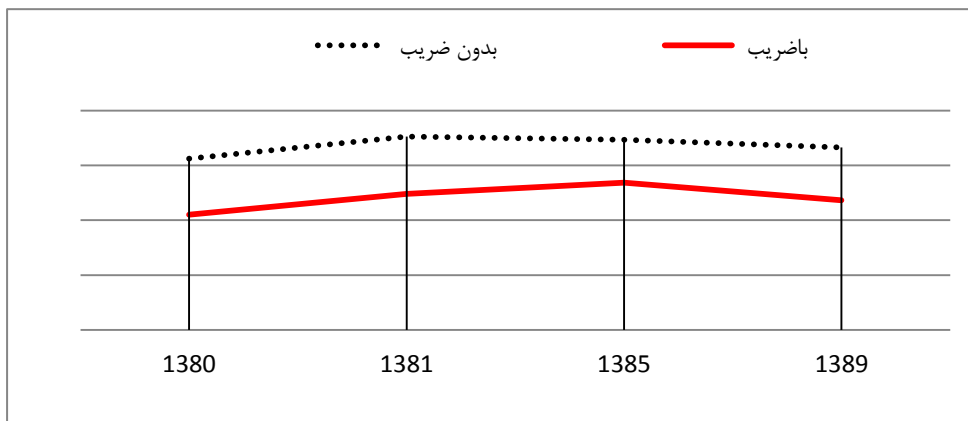
نمودار شماره ۱: نمودار خطی مقایسه‌ای بین توجیه‌پذیری و قانون بودن در دهه ۱۳۸۰ (بدون ضریب) جدول ۱۳: میانگین وزنی مقایسه‌ای توجیه‌پذیری و قانونی بودن در دهه ۱۳۸۰ (با ضریب امتیاز اساتید)

پیمایش	میانگین وزنی قانونی بودن	میانگین وزنی توجیه پذیری
۱ پیمایش وضعیت و نگرش جوانان ایران ۱۳۸۰	۲,۰۹۵	۲,۰۹۸
۲ پژوهش در وضعیت نگرش و مسایل جوانان ۱۴ تا ۲۹ سال ۱۳۸۱	۲,۳۶۷	۲,۴۷۹
۳ ارزشها و نگرشها و رفتار سیاسی جوانان ۱۳۸۵	۲,۶۳۶	۲,۶۸۵
۴ پیمایش وضعیت عمومی جامعه و نهادهای حکومتی ۱۳۸۹	۲,۲۲۱	۲,۳۶۵

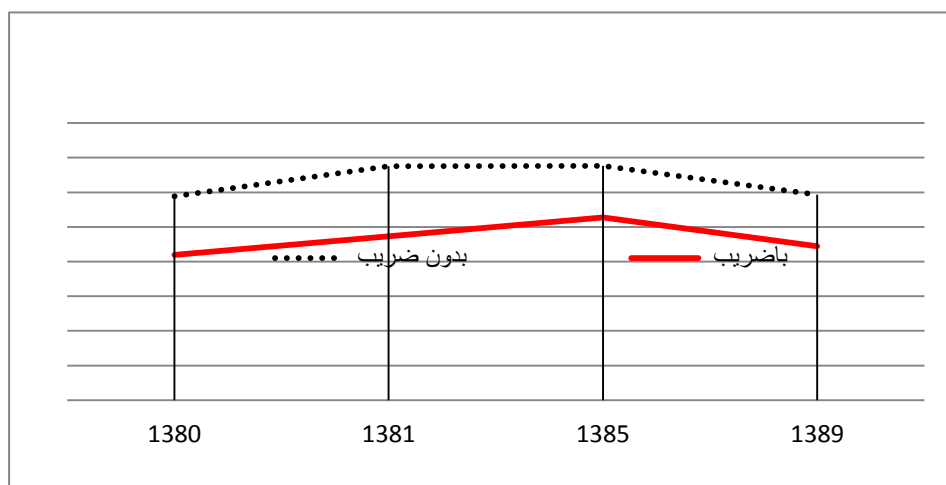
نمودار شماره ۲: نمودار خطی مقایسه‌ای بین توجیه‌پذیری و قانونی بودن در دهه ۱۳۸۰ (با ضریب)

۸۴ تغییرات نگرشی نسل سوم انقلاب در زمینه مقبولیت ...

نمودار شماره ۳: نمودار مقایسه‌ای روند تغییرات نگرشی باضریب و بدون ضریب قانونی بودن

در دهه ۱۳۸۰

نمودار شماره ۴: نمودار مقایسه‌ای روند تغییرات نگرشی باضریب و بدون ضریب توجیه پذیری

در دهه ۱۳۸۰

۱۴. تحلیل نمودارهای دهه ۱۳۸۰

نمودار مقبولیت در دهه ۱۳۸۰ در سطح تحلیل بدون ضریب (جدول ۱۲ و نمودار ۱) نشان می‌دهد که روند قانونی بودن در ابتدای دهه منفی بوده اما از سال ۱۳۸۱ تا سال ۱۳۸۵ سیر صعودی پیدا کرده است، اما در انتهای دهه مجدداً سیر نزولی پیدا می‌کند. روند قانونی بودن در سال ۱۳۸۱ به بالاترین سطح می‌رسد و تا اواسط دهه ثابت است، اما مجدداً این روند نزولی می‌شود. شیب نزولی قانونی بودن در پایان دهه ۱۳۸۰ شیب تندی است که حتی به زیر خط مبنا می‌رسد. مولفه توجیه پذیری در این دهه تقریباً روند مشابه قانونی بودن را دارد، با این تفاوت که بین سال ۱۳۸۱ تا ۱۳۸۵ روند ثابت نبوده و با شیب ملایم روندی نزولی دارد و از این سال تا پایان دهه این شیب نزولی بیشتر می‌شود. وضعیت توجیه پذیری در مقایسه با قانونی بودن وضعیت مطلوبتری دارد چون شیب نزولی آن نسبت به قانونی بودن کمتر است. مقایسه روند قانونی بودن و توجیه پذیری در دهه ۱۳۸۰ در نمودار شماره ۱ و جدول شماره ۱۲ نشان می‌دهد که روند قانونی بودن بیشترین تاثیر را بر کاهش مقبولیت سیاسی داشته است و وضعیت توجیه پذیری در مقایسه با قانونی بودن مناسب تر است.

در بررسی جدول با اعمال ضریب امتیاز در دهه ۱۳۸۰ (نمودار شماره ۲ و جدول شماره ۱۳) ملاحظه می‌شود که روند توجیه پذیری و قانونی بودن تا اواسط دهه ۱۳۸۰ روند رو به رشدی داشته است، اما از اواسط تا پایان این دهه روند رو به کاهشی پیدا می‌کند. شیب صعودی و نزولی توجیه پذیری و قانونی بودن در این سطح تحلیل، کمتر از سطح تحلیل قبلی است. همچنین فاصله قابل توجهی بین توجیه پذیری و قانونی بودن وجود ندارد. به عبارت دیگر تاثیر هر دو مولفه بر مقبولیت یکسان بوده است.

۱۵. نتیجه گیری

با بررسی هریک از گویه ها در ۴ بازه زمانی در دهه ۱۳۸۰ به این نتیجه می‌رسیم که هرچه به پایان دهه ۱۳۸۰ نزدیک می‌شویم روند تغییرات نگرشی نسل سوم در حوزه مقبولیت نظام سیاسی سیر نزولی می‌گیرد. با بررسی داده ها و جداول به نظر می‌رسد حکومت باید بعضی از عملکردها و رویه ها را که دارای ضعف بوده و سبب کاهش مقبولیت سیاسی نظام می‌شوند ترمیم بخشیده و بهبود دهد تا بتواند روند مثبتی در حوزه مقبولیت سیاسی نظام ایجاد کند. پس از جمع بندی نتایج به طور کلی می‌توان

گفت عواملی که در میان نسل سوم انقلاب بیشترین تاثیر را بر کاهش مقبولیت در دهه ۱۳۸۰ داشته عبارتند از: «نارضایتی از عملکرد نمایندگان مجلس در تدوین قوانینی که به نفع عموم مردم باشد و منافع ملی را تقویت نماید»، «پرداختن نمایندگان مجلس به منافع شخصی و گروهی»، «نارضایتی از عملکرد قوه قضاییه در تامین حقوق قانونی مردم»، «عدم اعتماد به مسولان»، «وجود تبعیض و بی عدالتی»، «تجمل گرایی مسؤلان»، «عدم عمل به وعده ها»، «عدم صداقت مسؤلان»، «نارضایتی از عملکرد صدا و سیما و جناحی عمل کردن آن»، «وجود فساد و پارتی بازی و رشوه خواری». به نظر می رسد حکومت برای افزایش مقبولیت خود در میان نسل سوم انقلاب باید تا جای ممکن با برنامه ریزی های مناسب به رفع این مسایل پردازد.

پی نوشت

۱. مشروعیت سنتی در نظام سیاسی ایران کاملا با دین اسلام پیوند خورده است. بر این اساس، نظام سیاسی زمانی به لحاظ سنتی - دینی مشروع دانسته می شود که به واسطه آن چه در قرآن، حدیث یا سنت آمده است صاحب حق حاکمیت دانسته شود. برای ارزیابی عملکرد آن نیز تکلیف دینی معیار است و نه ارزیابی عملکردها، و این حقانیت تحت تاثیر خواست مردم نیز نیست. البته ممکن است این خصوصیات را برداشتی حداکثری تلقی کرد. لیکن توجه به اولویت دین بر خواست اکثریت عنصر اساسی مشروعیت دینی است. در این دیدگاه مفهوم مقبولیت کاملا از مفهوم مشروعیت جداست (مرکز افکارسنجی، ۱۳۸۵: ۴۳). در این تحقیق مفهوم مشروعیت به همان معنای رایج در نوشتگان سیاسی یا legitimacy به کار برده می شود که با مفهوم مقبولیت اساسا قابل تفکیک نیست.

۲. در دانش آمار میانگین وزنی (Weighted mean) نوعی سنجش گرایش به مرکز است و عبارت است از میانگین حسابی یک مجموعه داده های نابرابر، برای هر یک از عامل ها، وزن یا ارزش معینی در نظر گرفته می شود و پس از آن عامل در وزن معین ضرب می گردد. آن گاه جمع این ارقام به دست آمده بر مجموع وزنها تقسیم می شود. (ویکی پدیا <http://fa.wikipedia.org/wiki/>) برای به دست آوردن میانگین وزنی معمولا برای هر یک از ۵ گزینه طیف لیکرت وزنی مشخص می کنند. مثلا برای طیف پنج گزینه ای کاملا موافقم، موافقم، نظری ندارم، مخالفم و کاملا مخالفم به ترتیب وزن های ۵، ۴، ۳، ۲، ۱ را در نظر می گیریم، و سپس تعداد پاسخ دهندگان به هریک از گزینه ها را در هر یک از وزنها ضرب کرده و سپس همه آنها را تقسیم بر کل تعداد پاسخ دهندگان می کنیم. عدد به دست

آمده میانگین وزنی نامیده می شود. مثلا در یک پیمایش تعداد کل پاسخ دهندگان ۶۵۰۰ نفر است. میانگین وزنی به شکل زیر به دست می آید:

$$X=(x1*5) + (x2*4)+(x3*3)+(x4*2)+(x5*1)/$$

۳. برای تبدیل مقیاسهای لیکرت به یکدیگر ابتدا کمترین و بیشترین مقدار طیف لیکرت در مقیاس اولیه را پیدا می کنیم. مثلا در مقیاس ۱ تا ۵ بخواهیم به ۱ تا ۷ تبدیل کنیم. مقیاس اولیه ۱ تا ۵ است. به همین دلیل $a=1$ و $b=5$ که a نشان دهنده کمترین طیف اولیه و b نشان دهنده بیشترین طیف اولیه است. حال ابتدا طیف اولیه را از طریق فرمول زیر به مقیاس صفر تا ۱ تبدیل میکنیم:

$X=x-a / b-a$ یعنی $a/b-a$ عدد در مقیاس اولیه = عدد در مقیاس صفر تا ۱ در گام دوم عدد در مقیاس صفر تا ۱ را به مقیاس ثانویه یا دوم تبدیل می کنیم. برای این کار نیاز به دانستن کمترین و بیشترین مقیاس جدید یا دوم داریم. که در این مثال مقیاس دوم ۱ تا ۷ است. پس کمترین آن ۱ و بیشترین آن ۷ است. یعنی قرار می دهیم $A=1$ و $B=7$ و برای تبدیل از فرمول جدید استفاده می کنیم.

$Y=[X*(B-A)]+A$ یعنی $Y=[X*(B-A)]+A$ = عدد در مقیاس دوم
۴. خط مبنا (baseline) خطی است که مبنای اندازه گیری است. در دریا به عنوان نقطه شروع برای مرز ایالات ساحلی منطقه دریایی در نظر گرفته می شود. در نقشه برداری به عنوان یک خط بین دو نقطه از سطح زمین و جهت و فاصله بین آنها محسوب کی شود. (منبع ویکی پدیا <http://en.wikipedia.org/wiki/baseline> هر چه خطوط در بالای آن از خط صفر فاصله بگیرد نشان دهنده تاثیر مثبت بر متغیر و هر چه در پایین از خط صفر فاصله بگیرد نشان دهنده تاثیر منفی بر متغیر است.

منابع

- پالیزبان، محسن (۱۳۹۰). "بررسی میزان تمایل به مشارکت سیاسی دانشجویان و عوامل مؤثر بر آن،" *فصلنامه سیاست*، دوره ۴۱، شماره ۲، تابستان.
- پوریان، محمد تقی؛ درفشان، مجتبی (۱۳۹۲). "مشروعیت، ثبات سیاسی و امنیت در ایران (بازه زمانی ۱۳۶۸-۱۳۹۲)"، *فصلنامه علمی پژوهشی امنیت پژوهی*، سال دوازدهم، شماره ۴۴.
- تاج مزینانی، علی اکبر (۱۳۸۵) *ارزشها، نگرشها و رفتار سیاسی جوانان*، تهران: سازمان ملی جوانان (معاونت مطالعات و تحقیقات)، چاپ اول.
- جعفرپور، جمشید (۱۳۸۰). *گزارش پژوهش مطالعه و بررسی روند تغییرات در ارزشهای، نگرشها و مسایل جوانان از سال ۱۳۸۰ و پیش بینی وضعیت آتی، سازمان ملی جوانان*

- جنادله، علی (۱۳۸۶). بررسی روند تغییرات نگرش های فرهنگی - سیاسی در ایران (یک تحلیل ثانویه بر اساس پیمایشهای ملی)، در *تغییرات فرهنگی در ایران (پژوهشنامه ۷)*، به کوشش ابراهیم حاجیانی و سید رضا صالحی امیری، تهران: پژوهشکده تحقیقات فرهنگی.
- حافظ نیا، محمدرضا؛ ربیعی، حسین؛ طاهر خانی، مهدی (۱۳۸۵). "ارزیابی معیارهای مقبولیت حکومت دینی: نمونه موردی تهران"، *فصلنامه مطالعات ملی*، سال هفتم، شماره ۴.
- دال، رابرت (۱۳۶۴). *تجزیه و تحلیل علم سیاست*، ترجمه حسین ظفریان، تهران: نشر مترجم.
- رفیع پور، فرامرز (۱۳۸۲). *آناتومی جامعه*، تهران: شرکت سهامی انتشار.
- سازمان ملی جوانان (۱۳۸۰). *وضعیت و نگرش جوانان ایران (گزارش نهایی نتایج پژوهش طرح مشاور ملی با جوانان)*، تهران: دفتر مطالعات و تحقیقات سازمان ملی جوانان.
- سازمان ملی جوانان (۱۳۸۲). *نتایج پژوهش در وضعیت و نگرش و مسایل جوانان ۱۴ تا ۲۹ سال (جلد اول)*. تهران: دفتر مطالعات و تحقیقات سازمان ملی جوانان.
- سازمان ملی جوانان (۱۳۸۰). *نگرش جوانان نسبت به مسئولان کشور، تهران: معاونت فرهنگی و پژوهشی اداره کل امور نظرسنجی جوانان*.
- سازمان ملی جوانان (۱۳۸۴). *پیمایش ملی ارزش ها و نگرش های جوانان ایران*، جلد اول (گزارش توصیفی کل کشور). تهران: دفتر مطالعات و تحقیقات سازمان ملی جوانان.
- سردارنیا، خلیل؛ قدرتی، حسین؛ اسلام، علیرضا (۱۳۸۸). "تأثیر حکمرانی خوب و سرمایه اجتماعی بر اعتماد سیاسی: مطالعه موردی شهرهای مشهد و سبزوار"، *پژوهشنامه علوم سیاسی*، سال پنجم، شماره اول.
- سید امامی، کاووس؛ منتظری مقدم، رضا (۱۳۹۱). "نقش فرهنگ اعتماد و عملکرد نهادهای سیاسی در ایجاد اعتماد: بررسی پیمایشی دانشجویان دانشگاههای تهران"، *پژوهشنامه علوم سیاسی*، سال هفتم، شماره چهارم.
- شفرز، ب (۱۳۸۳). *مبانی جامعه‌شناسی جوانان*، ترجمه کرامت‌اله راسخ، تهران: نشر نی.
- صبوری خسروشاهی، حبیب (۱۳۹۰). "بررسی گروه‌های مرجع جوانان در شهر تهران"، *فصلنامه پژوهش اجتماعی*، سال چهارم، شماره ۱۱، تابستان.
- کنور، ویلیام جی (۱۳۷۲). *آمار ناپارامتری کاربردی*، ترجمه سید مقتدی هاشمی پرست، تهران: مرکز نشر دانشگاهی.
- کوئن، بروس (۱۳۷۳). *مبانی جامعه‌شناسی*، تهران: انتشارات سمت.
- گیدنز، آنتونی (۱۳۸۴). *پیامدهای مدرنیت*، ترجمه محسن ثلاثی، تهران: نشر مرکز.
- محسنی، منوچهر (۱۳۷۹). *بررسی آگاهی‌ها، نگرش‌ها و رفتارهای اجتماعی - فرهنگی در ایران*، تهران: دبیرخانه شورای فرهنگ عمومی کشور.

مرکز افکار سنجی دانشجویان ایران (ایسپا) (۱۳۸۵). *پیمایش ملی فرهنگ سیاسی مردم ایران: موج اول*. تهران: ایسپا.

مرکز مطالعات و پژوهشهای راهبردی وزارت ورزش و جوانان (۱۳۹۱). *پیمایش ملی ارزشها و نگرش جوانان*، تهران: کتاب سبز.

مسعودنیا، حسین؛ محمدی‌فر، نجات؛ مرادی، کلمراد؛ فروغی، عاطفه (۱۳۹۱). "بررسی عوامل اجتماعی-روان‌شناختی مؤثر بر مشارکت سیاسی استادان دانشگاه: مورد مطالعه دانشگاه اصفهان"، *جامعه‌شناسی کاربردی*، سال بیست و سوم، شماره ۴.

میرطاهر موسوی (۱۳۸۶). *سنجش سرمایه اجتماعی جوانان ایران (گزارش نهایی)*، تهران: سازمان ملی جوانان.

<http://en.wikipedia.org/wiki/baseline> ویکی‌پدیا، خط مبنا

هزار جریبی، جعفر؛ آقا بیگی کلاکی، محمد (۱۳۹۰). "عوامل مؤثر بر گزینش گروه مرجع در بین دانشجویان: مطالعه جامعه‌شناسی تغییر گروه مرجع در بین دانشجویان دانشگاه‌های اصفهان و صنعتی اصفهان"، *فصلنامه علم اجتماعی*، شماره ۵۴.

یوسفی، علی (۱۳۷۹). *بررسی تطبیقی مشروعیت سیاسی جمهوری اسلامی ایران در سه شهر تهران، مشهد و یزد*، پایان نامه دکترای جامعه‌شناسی، دانشگاه تربیت مدرس.

Blatter, K. Joachim (2007), "Legitimacy," in Mark Bevir (ed.), *Encyclopedia of Governance*, Sage Publications

Campbell, Angus, Gurin, Gerald, Miller, E, Warren. (1957), *The Voter Decides*, Evanston, Illinois: Row, Peterson And Company.

Dogan, Mattei (1992). "Conceptions of Legitimacy," in Mary Hawkesworth and Maurice Kogan (eds.), *Encyclopedia of Government and Politics*, Volume 1. London and New York: Routledge.

Gilley, Bruce (2006). "The Meaning and Measure of State Legitimacy: Results for 72 countries," *European Journal of Political Research*, Volume: 45, Issue 3.

Hyman, Herbert H. (1968). "Reference Groups" in David Sills (ed.), *International Encyclopedia of the Social Sciences*, Vol. 13, New York: Macmillan & Free Press.

Levi, Margaret ,(2001) "Trust, Sociology of," in Neil J. Smelser and Paul B. Baltes (eds.), *International Encyclopedia of the Social and Behavioral Sciences*, Volume 22. Amsterdam, Paris, New York: Elsevier.

- McCluskey, Michael R.; Deshpande, Sameer; Shah, Dhavan V.; Mcleod, Douglas M. (2004). "The Efficacy Gap and Political Participation: When Political Influence Fails to meet Expectations," *International Journal of Public Opinion Research*, Volume 16, No 4.
- Schulz, Wolfram (2005). "Political Efficacy and Expected Political Participation Among Lower and Upper Secondary Students," Paper Prepared For the ECPR General Conference in Budapest, 10 September 2005, available in: www.iccs.acer.edu.au/ECPR2005-schulz-efficacy_participation.pdf
- Sharma, B.B (1999). *Encyclopedic Dictionary of Sociology*, Volume 4, New Delhi: Anmol Publications.
- STRYBER, R. (2001). "Legitimacy," in , in Neil J. Smelser and Paul B. Baltes (eds.), *International Encyclopedia of the Social and Behavioral Sciences*, Volume 13. Amsterdam, Paris, New York: Elsevier.
- Sullivan, J. L; Riedel E. (2001). "Efficacy (Political)," , in Neil J. Smelser and Paul B. Baltes (eds.), *International Encyclopedia of the Social and Behavioral Sciences*, Volume 23. Amsterdam, Paris, New York: Elsevier.
- Turner, Bryan S. (2006). *The Cambridge Dictionary of Sociology*, Cambridge: Cambridge University Press.